

Město a jeho metabolity: *Podoba periferie a vylučovaného prostoru*

(Program workshopu CTS, 16. 4. 2012)

Část I:

Jak vzniká a co je vylučovaný prostor

• Petr Meduna (archeolog)

Civitas – víc než jen město

Jak, proč a kde města vznikala? Jak byl jejich prostor rozvržen a co se smělo a nesmělo? Půjde spíše o sociální, ekonomickou atd. topografii středověkého civitas a jeho švů a mezer. To není jen městem, ale již jakousi rodící se aglomerací.

• Václav Matoušek (archeolog a historik)

Pražská veřejná zeleň v době industriální

Vývoj fenoménu veřejné městské zeleně na příkladu Prahy. Park/zahrada/obora jako prestižní znak aristokrata raného novověku – od 18. století adorace venkovské a "divoké" přírody – zpřístupňování aristokratických zahrad/parků/obor veřejnosti na přelomu 18./19. století – motivy zakládání městských zahrad a parků v 19. a na počátku 20. století (podnikatelské, estetické, hygienické, vědecké) – dynamika zakládání a zanikání veřejné městské zeleně v industriálním velkoměstě.

• Petra Oplatková (architektka)

Terrain Vague: forma absence/ formapříslibu

Pojem „terrain vague“, používaný v architektonickém diskurzu od poloviny 90.let, ztrácí v překladech mnoho z významové bohatosti originálu: „vague“ jako volno, neobsazeno, prázdno; neaktivní, neproduktivní, úpadkové; zároveň také neurčité, nedefinované, bez jasné funkce, hranic, budoucnosti, evokující očekávání a příslib možného... Snad proto nejlépe popisuje ambivalentní, neurčité, nerozhodnuté prostory postindustriální městské krajiny, marginalizované ostrovy prázdnoty, vyprodukované a opomíjené současnou urbanizací, jako jsou zastaralé průmyslové areály, nepoužívané přístavy a nádraží, již neatraktivní residenční a komerční zóny, zbytkové prostory na březích řek, skládek, lomů, ale také neurčité a sterilní prostory při hranicích chráněných nově budovaných administrativních, residenčních a komerčních komplexů, nevyužitelné prostory v bezprostřední blízkosti vysokokapacitních komunikací. K tématu území nikoho se v tomto případě připojují otázky prostoru mobility jako veřejného prostoru a krajiny „ne-míst“, prostorů přechodné existence, typických pásů ireality benzinových stanic, fastfoodů a billboardů ubíhající kolem interiéru kabiny vozu. Tyto intersticiální, vymezené prostory, urbánní prázdna, zóny tření přítomné ve většině evropských měst, konstituují díky své specifické dispozici a konfiguraci ideální experimentální teritoria.

• Michal Ajvaz (filosof a spisovatel)

Vágní terén jako prázdno místo v systému

Co je „prázdno místo“ ve městě? Bylo by možné alespoň načrtnout základní typologii takových míst? Město je určitý systém, v němž se prolínají různé typy explicitních i latentních, vnitřních i vnějších organizací, jež se nadto nacházejí v různých fázích svého vývoje. Každé místo ve městě se vztahuje k různým typům či stylům organizace, které jím procházejí a k jejichž spleti místo poukazuje jako ke svému významu. Zdá se, že prázdnota „prázdno míst“ je prázdnotou pouze z hlediska jednoho typu organizace – toho, který bývá nejnádhavněji rozpoznatelný; máme sklon pokládat tento řád za jediný platný a jiné typy řádu ztotožňovat s chaosem. Pokud „prázdno místo“ definujeme takto obecně vztahem k různým typům a vrstvám organizace v rámci systému a pokud na různých modalitách tohoto vztahu založíme typologii prázdno míst, nebylo by možné najít analogie různých typů prázdnoty, které jsme objevili ve městě, i v jiných typech systémů, kupříkladu v jazyce?

Část II: Městské kulturní divočiny

- **Petr Pokorný** (biolog)

České savany ruderální: Obrázky z výletů do Michle, Kladna a Litvínova

Ekologické postřehy, báchorky o rostlinách, o humorné tváři periferie.

- **Jiří Sádlo** (rostlinný sociolog)

Asymetrie přírodního a kulturního čtení města

Pro venkov je typické mnohvrstevné promísení přírodního a kulturního vlivu, takže je nelze moc odlišit. Ve městě je spíš hrubá koláž takto vzniklé „kultury znalé přerody“ s čistou kulturou. Potíž je v asymetrii, příroda není opozitum kultury, ale:

(a) příroda je součástí, specializovaný případ kultury (protože kultura je všude a ve všem, příroda jen někde).

(b) kultura je součástí, specializovaný případ přírody (městská kultura je taková etologie primátů v krajině)

Obojí platí. To (a) je, když čteme město jako kulturu. Pak vágní prostor je to, co je mimo kulturu a vede to k myšlence ten vágní prostor zúžit, institucionalizovat, vyčistit od špíny. V tomto smyslu je vágní prostor např. naše nevědomí, které si kurvíme diktátem kulturního rozumu (načež z duše zbude jen rozum plus naprosto bestiální krvavé emoce).

Ale (b) asymetricky, když čteme město jako přírodu, tak musíme kulturu zahrnout. Místo toho se ale dělá podivný konstrukt, že příroda je to, co není kultura, což je potíž (jako je potíž opozitum holubička versus pták). Pozitivní zkušenost z periferie města je, mám ten dojem, taková, že takové myšlení v opozitech selhává, rousseauovský návrat k přírodě je nesmyslný kec a město se dá konečně vidět integrálněji.

Část III: (ne)Funkce a (ne)Estetiky vylučovaného prostoru

- **Adam Gebrian** (architekt)

Příliš mnoho není nikdy dost

Už dlouho sleduji vztah mezi velmi přetřásaným slovním spojením „veřejný prostor“ a mnohem méně populárním a přitom důležitějším „veřejný život“. Jsou v nepřímé úměře. Čím méně prostoru, tím intenzivněji prožívaný život v něm. Není náhoda, že se dobře cítíme v historických jádrech měst – s vysokou hustotou zastavění, tedy s minimem veřejného prostoru a na sídlištích, kde je jeho přebytek, ho nezvládáme ani udržovat. Tzv. privatizace veřejného prostoru je neustále vydávána za největší možný strašák, často se s ní bojuje proti jakémoliv novostavbě. Ale je to skutečně tak? Je našim problémem nedostatek veřejného prostoru? Není to spíše jeho přebytek?

- **Radan Haluzík** (sociální antropolog)

Křoví v pangejtu zval ku lásce hlas...

Dětství/dospívání v urbánní „divočině“ a politická estetika periferie

Tzv. vylučovaný prostor, jak jej známe z posledních dekád, často obývají kromě marginálních skupin též různé dětské a teenagerovské party, subkultury a zájmová sdružení. Jaká estetika je sem táhne a jak ta později ovlivní estetiku mainstreamu společnosti? Jak tato estetika souvisí s politikou a ta pak ovlivňuje náš vztah k městu a jeho ideál? Jakou roli v tom všem pak hraje budovatelská politická estetika komunismu, neolibérální postkomunismu a boom módy urbánních subkultur gheta v devadesátých letech?

- **Karolína Pauknerová** (antropoložka a archeoložka)

Pražské terrains vagues: analýza smyslových kvalit

Chtěla bych na třech odlišných příkladech vylučovaného prostoru – zaniklá zahrádkářská kolonie na Jarově, bývalá dělnická kolonie Na Slatinách a lesík v Letňanech – využít možnosti fenomenologické metody a pravděpodobně ji také doplnit o analýzu vizuálních sounscapů těchto míst.

- **Petr Gibas** (kulturní geograf)

Emoce, estetizace a prostory městského rozpadu

Prostory městského rozpadu jsou zapleteny do specifické sítě emocí, které nalézají své vyjádření v současné estetizaci těchto míst a ovlivňují i vyjednávání jejich významu a budoucnosti. Na příkladu Kladna (a kladenského brownfieldu) rozkrývám emocionální síť, která obklopuje a která zároveň ovlivňuje potenciální vzhled i budoucnost celého města.

Část IV:

Vylučovaný prostor jako refugium i šance pro expanzi a nové světy

(Následující dva přednášející budou mluvit ve společném bloku)

- **Míša Pixová** (sociální geografka)

Kreativní recyklace městských reziduí

Kritický pohled na roli umění a alternativní kultury ve využití úpadkové a desinvesticí postižené městské krajiny, a v katalyzaci přílivu investic a gentrifikace.

- **Luděk Sýkora** (sociální geograf)

Exkluzivita a exkluze: gentrifikace, segregace a transformace městských lokalit

Metabolitem města jsou i sociálně vyloučené lokality. Argumentem příspěvku pak to, že nesmíme zapomínat na to, proč k sociálnímu vyloučení dochází a proč vznikají segregované lokality a odpověď musíme hledat i u těch, kteří se separují, mají moc se separovat a těm druhým tak do jisté míry předdefinovat možnosti (někdy omezené), které na ně zbývají.
